

GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE
SLOVENIAN FORESTRY INSTITUTE
Večna pot 2, SI-1000 Ljubljana

Ravnovesje moči med različnimi deležniki v fazah priprave in izvajanja gozdnogospodarskih načrtov

Poročilo o raziskavi

Naloga JGS 4/24 Priprava alternativnih načrtovalskih konceptov in ocena njihove sprejemljivosti

Anže Japelj, Andreja Ferreira, Kaja Plevnik, Marko Kovač

Ljubljana, februar 2022

Gozdarski inštitut Slovenije v okviru **Javne gozdarske službe**, ki jo financira Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano izvaja več različnih strokovno-raziskovalnih nalog, med njimi tudi nalogo **izpopolnjevanja sistema gozdnogospodarskega načrtovanja**. Ker so lastniki gozdov ključni uporabniki gozdnogospodarskih načrtov je bistveno obravnavati tudi stališča in mnenja lastnikov gozdov glede potreb in dejanskih možnosti izboljšave sistema gozdnogospodarskega načrtovanja. Predvsem je pomemben odnos lastnikov gozda do: (1) načina priprave gozdnogospodarskih načrtov, in (2) njihovega izvajanja. Prve interakcije z lastniki gozdov smo imeli že leta 2020, ko smo v okviru te aktivnosti JGS pričeli s prvim krogom anketiranja. To je bilo vsebinsko splošno, cilj je bil dobiti vpogled v ključne izzive, ki jih lastniki gozdov vidijo v kontekstu načrtovanja. Eden ključnih problemov, ki so ga izpostavili, je bil način vključevanja lastnikov gozdov v postopek priprave in izvedbe načrtov in predvsem manko odločevalske moči, ki se običajno zrcali v, po njihovem mnenju, nezadostnem vključevanju njihovih želja in potreb.

Po prvem krogu intervjuvanja lastnikov gozdov (17), v letu 2020 intervjuvanja sedaj nadaljujemo z drugim krogom, kjer se osredotočamo na problematiko razporeditve moči. Z ocenjevanjem relativnega deleža odločevalske moči, ki jo ima posamezni deležnik oziroma skupina deležnikov je namreč mogoče opredeliti morebitna nesorazmerja moči, izpostaviti deležnike z izrazito bodisi zgotitvijo bodisi mankom moči ter pripraviti izhodišča za odpravo nesorazmerij.

Koncept moči

Običajno se v literaturi pojavljajo štiri koncepti moči in dva načina njenega izražanja: 'moč nad' in 'moč za'. Prvi pojem zrcali odnose med deležniki, medtem ko drugi opisuje možnost posameznikov ali skupin, da nekaj dosežejo. V kontekstu te raziskave je bolj relevanten prvi način izražanja moči (moč nad), ki temelji na »agent-based« pristopu in izraža sposobnost deležnika (posameznika ali skupine), da vpliva na ostale. Obstaja več načinov izražanja moči, Krott in sod. (2014) so v tem smislu opredelili tri ključne strategije:

1. **prisila**: posamezniku oziroma organizaciji institucionalna / zakonodajna podlaga daje moč, da nekoga drugega prisili v ravnanje, ki ni nujno skladno z interesi drugega/slednjega,
2. **(ne)spodbude**: nekdo ima na voljo materialne spodbude (npr. finančne podpore) ali nematerialne spodbude (npr. moralne argumente), da spreminja ravnanje drugega,
3. **prevladujoče informacije**: nekdo ima več strokovnega znanja in informacij o postopku priprave načrtov, o razmerah v gozdovih (lesna zaloga, prirastek, etat, stanje prometnic, pogostost škodljivcev ...) in lahko zaradi tega spreminja ravnanje drugih.

Očitno je, da je primernost posamezne strategije odvisna od vira moči. Tisti z najizdatnejšimi viri moči bo imel največ možnosti, da uresniči svoje interese, medtem ko bodo lahko tisti z manj virov svoje interese uresničili manj verjetno.

V sistem slovenskega gozdnogospodarskega načrtovanja je vključenih več različnih deležnikov, med katerimi so ključni:

- posamezni lastniki gozdov in njihovi zastopniki;
- Zavod za gozdove Slovenije z upravljalci lovišč s posebnim namenom;
- Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije;

- Zveza lastnikov gozdov Slovenije;
- Združenje večjih gozdnih posesti;
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano;
- Ministrstvo za okolje in prostor;
- Zavod RS za varstvo naravne dediščine;
- Lovska zveza Slovenije z lovskimi družinami;
- splošna javnost.

Raziskava razporeditve moči v kontekstu gozdnogospodarskega načrtovanja s stališča zasebnih lastnikov gozda v Sloveniji

V smislu nadaljevanja niza raziskav o odnosu zasebnih lastnikov gozdov do načina izvajanja gozdnogospodarskega načrtovanja je tudi raziskava o razporeditvi moči zajela njihovo mnenje. Praktično zbiranje podatkov o stališčih lastnikov smo vključili v program letne skupščine Zveze lastnikov gozdov Slovenije. Ta je potekala 27. oktobra 2021, udeležili pa so se je vodstvo Zveze in predstavniki članov Zveze, torej lokalnih društev lastnikov gozda in strojnih krožkov Ti so skoraj brez izjeme tudi sami lastniki, nekaj pa je zaposlenih na Zavodu za gozdove Slovenije.

Podatki so bili zbrani med skupščino Zveze, in sicer s pomočjo vprašalnika, ki je bil razdeljen med udeležence. Pred anketiranjem je bila izvedena kratka predstavitev konteksta raziskave in strukture vprašalnika. Ta je bil zasnovan tako, da je ločeno zajemal dve ključni fazi načrtovanja: (1) priprava gozdnogospodarskih načrtov in (2) njihova izvedba. Hkrati sta bili obe fazi razčlenjeni na sklope načrtovanja, ki so izhajali iz vsebin gozdnogospodarskih načrtov, kot jih predpisuje Pravilnik o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Ur. l. RS št. 91/10, 200/20). Pri tem so bili upoštevani tudi rezultati preteklih anketiranj, s katerimi so bili izpostavljeni ključni problematični vidiki vključevanja lastnikov v postopek gozdnogospodarskega načrtovanja:

- gozdnogojitveni ukrepi,
- gradnja in vzdrževanje prometnic,
- gozdnovarstveni ukrepi,
- funkcije gozda.

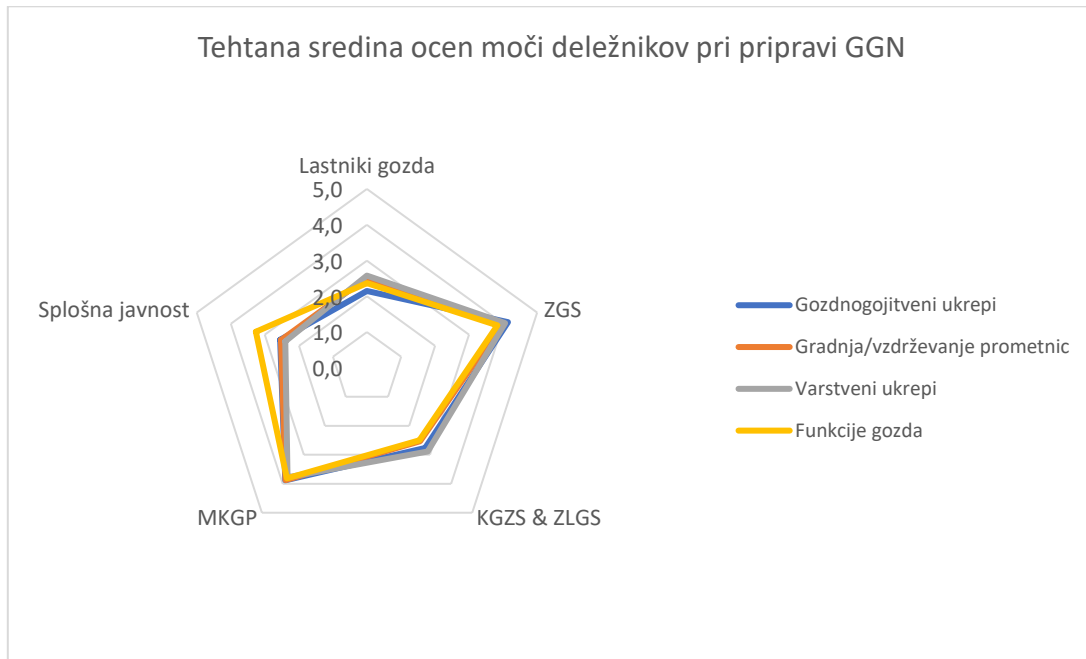
Vprašanja, na katera so odgovarjali anketiranci (lastniki gozdov in njihovi predstavniki) so bila dveh tipov. Prvič, izdatnost moči so lahko označili na lestvici 1 (brez moči), ..., 5 (izjemna moč), vir moči pa z izbiro bodisi ene ali več oznak vira: 1-prisila, 2-(ne)spodbuda, 3-prevladujoče informacije. Izdatnost so lahko anketiranci opredelili za vsako kombinacijo deležnika in vsebine načrtovanja, vir moči pa za vsakega deležnika posebej. Anketiranci so torej z izbiro ocene izrazili svoje lastno mnenje o izdatnosti moči ter njenih virih za vse v vprašalniku opredeljene deležnike, tudi zase. Ocena torej temelji na lastni presoji vsakega anketiranca posebej.

Drugi tip vprašanja je bil odprtega (esejskega) tipa, kjer so lahko anketiranci prosto zapisali dodatne komentarje v povezavi s predhodnim vprašanjem, pa tudi širše. Vprašalnik je priložen poročilu v prilogi.

Vprašalnik je izpolnilo 21 anketirancev, podatki so bili vneseni v preglednico in analizirani s frekvenčno porazdelitvijo. Rezultati so grafično prikazani na dveh grafikonih (1 in 2).

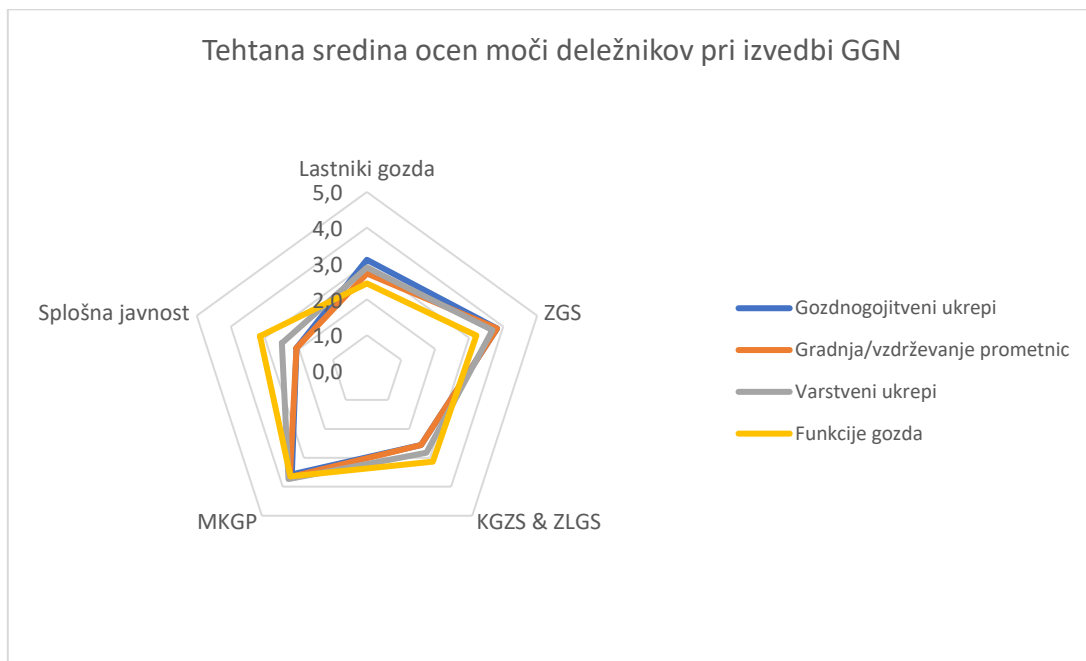
Rezultati kažejo, da je moč zgoščena predvsem pri dveh deležnikih, to sta Zavod za gozdove Slovenije in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Obe instituciji sta izmenjujoče se ocenjeni kot tisti z najizdatnejšo močjo, tako pri pripravi kot tudi izvedbi gozdnogospodarskih načrtov. Pri vsebinah

gozdnogojitvenih ukrepov, vzdrževanju in gradnji prometnic, ter varstvenih ukrepih ima najvišje ocenjeno izdatnost moči ZGS, pri funkcijah gozda pa v primeru priprave načrtov tako ZGS kot MKGP, pri izvajanju načrtov pa le MKGP.

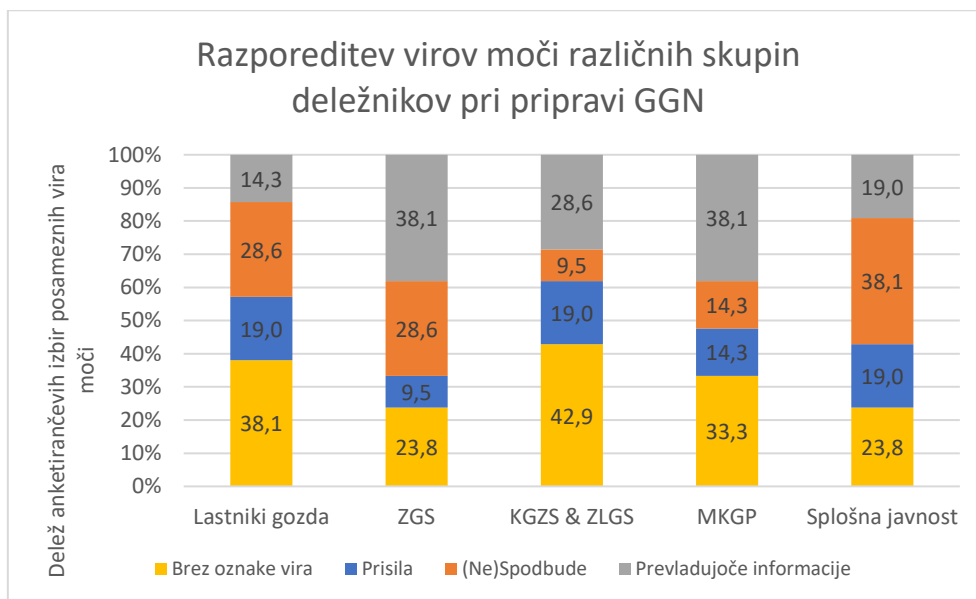
Slika 1: Povzetek odgovorov anketirancev (N=21) na vprašanje o izdatnosti moči posameznih deležnikov pri pripravi gozdnogospodarskih načrtov

Tudi vzorec pojavljanja najnižjih ocen izdatnosti moči kaže na dve skupini deležnikov in se ne gosti le pri eni. Izmenjujoče so bili kot tisti z najmanj moči ocenjeni lastniki gozdov in splošna javnost. To velja tako v fazi priprave kot fazi izvajanja načrtov (le enkrat ima enako nizko oceno KGZS & ZLGS pri pripravi načrtov in vsebini gozdnih prometnic. Lastniki gozdov so pretežno tisti z najmanj moči (pri 3 od 4 vsebin) pri pripravi gozdnogospodarskih načrtov, pri izvedbi načrtov pa ima večinoma najmanj moči splošna javnost (le pri funkcijah gozda so to zopet lastniki).

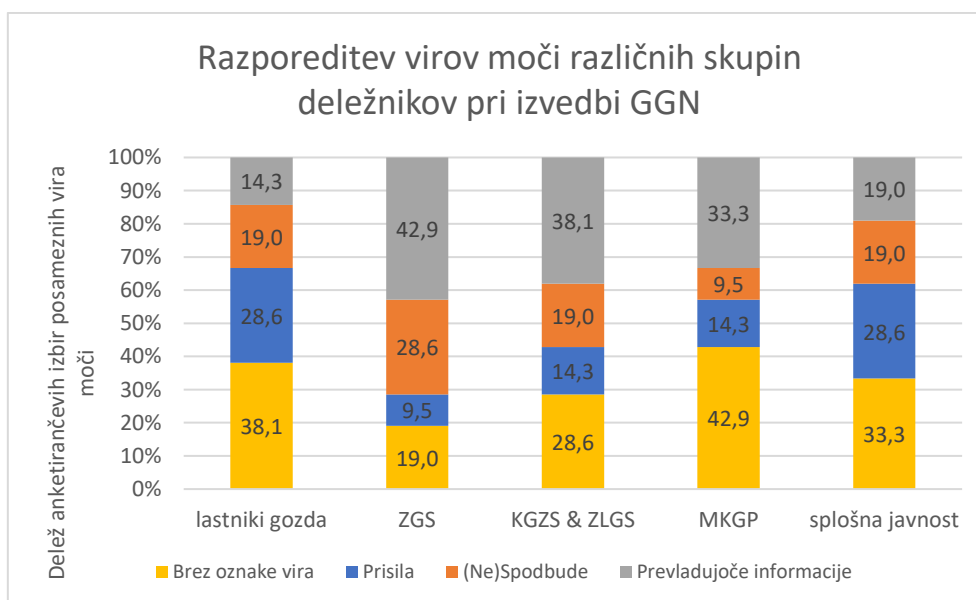

Slika 2: Povzetek odgovorov anketirancev (N=21) na vprašanje o izdatnosti moči posameznih deležnikov pri izvedbi gozdnogospodarskih načrtov

Pri virih moči so anketiranci tako v kontekstu priprave kot izvedbe načrtov izbirali vire moči za posamezne deležnike v podobnem vzorcu. V primeru ZGS so *prevladujoče informacije* najpogosteje izbrani vir moči in, če zanemarimo primer *brez oznake*, enako velja tudi za MKGP in KGZS & ZLGS. Pri splošni javnosti so najbolj pogosto izbrani vir moči pri pripravi načrtov *(ne)spodbude*, pri njihovi izvedbi pa *prisila*. Slednje morebiti zrcali različne pritiske javnosti na način izvajanja gospodarjenja z gozdovi, kot so omejevanje poseka, vpliv na krčitve gozdov in odnos do večje-površinskih posegov kot so obsežne sanitarne sečnje ali končni poseki v kontekstu obnove.

Slika 3: Povzetek odgovorov anketirancev (N=21) na vprašanje o virih moči posameznih deležnikov pri pripravi gozdnogospodarskih načrtov

Slika 4: Povzetek odgovorov anketirancev (N=21) na vprašanje o virih moči posameznih deležnikov pri izvedbi gozdnogospodarskih načrtov

Dejstvo, da lastniki gozdov vir moči najpogosteje iščejo v prevladujočih informacijah morda namiguje, da predvsem ZGS in MKGP ne uspeja vseh informacij, ki so ključne za gospodarjenje z gozdovi,

predstaviti lastnikom in imajo zato ti občutek, da so pri tem spregledani. Gozdnogospodarsko načrtovanje je namreč tudi izrazito participativen postopek, kjer naj bi bil pretok informacij neprekinjen ravno zato, da lahko vse strani transparentno oblikujejo svoja stališča do sedanjega in prihodnjega razvoja gozdov. Od 21 anketirancev jih je pri esejskih vprašanjih namreč 9 podalo dodatne komentarje, in od teh jih je skoraj polovica (4) posebej izpostavila problematiko pomanjkljivega prenosa informacij:

»Mislimo, da bi z večjo obveščenostjo lastnikov in ostalih uporabnikov in koristnikov gozdnih dobrin koristili vsem.«

»Lastniki tudi praviloma niso informirani z načrtovanimi ukrepi v njihovih gozdovih.«

»Dogovorjeno je potrebno posredovati na lokalni in tudi na državni ravni.«

»Premajhna in neenakomerna participacija lastnikov gozdov.«

To vsaj deloma potrjuje tezo o premajhni informiranosti (vključenosti) lastnikov gozdov v postopku gozdnogospodarskega načrtovanja.

Zaključek

Raziskava je pokazala znatno neravnovesje moči, predvsem v prid dveh inštitucij – ZGS in MKGP–, kar je pričakovano, saj sta obe inštituciji ključna odločevalca na področju upravljanja z gozdovi. MKGP je namreč vodilni oblikovalec gozdarske politike, ZGS pa je praktično njen edini institucionalni izvajalec. Priprava gozdnogospodarskih načrtov je skoraj docela v pristojnosti ZGS, ki sicer pri tem ni popolnoma avtonomen, saj naj bi v postopek priprave načrtov aktivno vključeval lastnike gozda in druge zainteresirane skupine, ter hkrati upošteval smernice nekaterih drugih sektorjev – varstvo narave in upravljanje z vodami. Prevlado moči pri ZGS so anketiranci pogosto povezovali ravno s pomanjkljivim vključevanjem njih v postopek priprave in tudi izvedbe načrtov.

Viri

Krott M., Bader A., Schusser C., Devkota R., Maryudi A. in sod. 2014. Actor-centred power: The driving force in decentralised community based forest governance. *Forest Policy and Economics*, 49, 34-42

Pravilnik o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo. Ur. l. ES št. 91/10, 200/20

Priloga 1: Vprašalnik o razporeditvi moči v kontekstu gozdnogospodarskega načrtovanja (ločeno za pripravo in izvedbo gozdnogospodarskih načrtov). Vprašalnik je bil natisnjen in razdeljen udeležencem letne skupščine Zveze lastnikov gozdov Slovenije (N=21; trije udeleženci so izpolnjevanje odklonili)

MNENJE LASTNIKOV GOZDOV O TRENUTNEM SISTEMU GOZDNOGOSPODARSKEGA NAČRTOVANJA

Anketni vprašalnik

27. oktober 2021

Anže Japelj | Gozdarski inštitut Slovenije

Gozdarski inštitut Slovenije v okviru **Javne gozdarske službe**, ki jo financira Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano izvaja več različnih strokovno-raziskovalnih nalog, med njimi tudi nalogo **izpopolnjevanja sistema gozdnogospodarskega načrtovanja**. Ker so lastniki gozdov ključni uporabniki gozdnogospodarskih načrtov je bistven del naloge zbiranje mnenj in odnosa lastnikov do: (1) načina priprave gozdnogospodarskih načrtov, in (2) njihovega izvajanja. Zato smo že v letu 2020 začeli s prvim krogom intervjuvanja lastnikov gozdov (17), sedaj pa nadaljujemo z drugim krogom, kjer se osredotočamo na problematiko razporeditve moči.

Moč posameznika se lahko v kontekstu gozdnogospodarskega načrtovanja izrazi z uresničevanjem interesov posameznikov ali organizacij, ki so vključeni v pripravo in izvedbo načrtov. **Večja moč** običajno pomeni **močnejši vpliv na ostale** akterje in **večja možnost uresničevanja izbranih ciljev**. Viri te moči so lahko: (1) prisila, (2) spodbude/zaviranje, (3) informacije. V primeru neravnovesja moči – določen akter ima večjo moč od preostalih – je omogočeno uresničevanje interesov, ki niso skupni vsem temveč le tistim z več moči. Takrat prihaja do 'zmagovalcev' in 'poražencev' in posledično tudi do konfliktov.

Zanima nas razporeditev moči v postopku priprave in nato izvajanja gozdnogospodarskega načrtovanja v Sloveniji, kjer imajo lahko različni akterji – lastniki gozdov, Zavod za gozdove Slovenije, Kmetijsko-gozdarska zbornica in Zveza lastnikov gozdov Slovenije (zastopniki interesov lastnikov gozdov), Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, splošna javnost – različne interese pri gospodarjenju z gozdovi, ki jih želijo uresničiti.

Označite koliko moči imajo po vašem mnenju posamezni akterji v postopku **priprave** gozdnogospodarskih načrtov po vsebinah. Označite tudi vir njihove moči (lahko jih je več).

Vsebine načrtov	Gozdnogoj. ukrepi	Gradnja/ vzdrževanje prometnic	Varstveni ukrepi	Funkcije gozda		
Akter	Moč* 1-brez moči 2-neznatna moč 3-srednja moč 4-znatna moč 5-izjemna moč					Vir moči** 1-prisila 2-(ne)spodbuda 3-informacije <i>(lahko več hkrati)</i>
Posamezni lastniki gozdov	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3
ZGS	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3
KGZS & ZLGS	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3
MKGP	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3
Splošna javnost	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3

*Moč:

- **1-brez moči** (interesa ni mogoče uresničiti)
- **2-neznatna moč** (malo verjetno, da bo interes uresničen)
- **3-srednja moč**
- **4-znatna moč** (zelo verjetno, da bo interes uresničen)
- **5-izjemna moč** (interes bo vedno uresničen)

**Vir moči

- **prisila:** posamezniku oziroma organizaciji institucionalna / zakonodajna podlaga daje moč, da nekoga drugega prisili v ravnanje, ki ni nujno skladno z interesi drugega/slednjega
- **(ne)spodbude:** nekdo ima na voljo materialne spodbude (npr. finančne podpore) ali nematerialne spodbude (npr. moralne argumente), da spreminja ravnanje drugega
- **informacije:** nekdo ima več strokovnega znanja in informacij o postopku priprave načrtov, o razmerah v gozdovih (lesna zaloga, prirastek, etat, stanje prometnic, pogostost škodljivcev ...) in lahko zaradi tega spreminja ravnanje drugih

Spodaj lahko prosto zapišete več o tem, kaj menite o razporeditvi moči med akterji, ki so vključeni v **pripravo** gozdnogospodarskih načrtov.

Označite koliko moči imajo po vašem mnenju posamezni akterji v postopku **izvajanja** gozdnogospodarskih načrtov po vsebinah. Označite tudi vir njihove moči (lahko jih je več).

Vsebine načrtov	Gozdnogoj. ukrepi	Gradnja/ vzdrževanje prometnic	Varstveni ukrepi	Funkcije gozda		
Akter	Moč* 1-brez moči 2-neznatna moč 3-srednja moč 4-znatna moč 5-izjemna moč					Vir moči** 1-prisila 2-(ne)spodbuda 3-informacije <i>(lahko več hkrati)</i>
Posamezni lastniki gozdov	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3
ZGS	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3
KGZS & ZLGS	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3
MKGP	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3
Splošna javnost	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3

*Moč:

- **1-brez moči** (interesa ni mogoče uresničiti)
- **2-neznatna moč** (malo verjetno, da bo interes uresničen)
- **3-srednja moč**
- **4-znatna moč** (zelo verjetno, da bo interes uresničen)
- **5-izjemna moč** (interes bo vedno uresničen)

**Vir moči

- **prisila:** posamezniku oziroma organizaciji institucionalna / zakonodajna podlaga daje moč, da nekoga drugega prisili v ravnanje, ki ni nujno skladno z interesi drugega/slednjega
- **(ne)spodbude:** nekdo ima na voljo materialne spodbude (npr. finančne podpore) ali nematerialne spodbude (npr. moralne argumente), da spreminja ravnanje drugega
- **informacije:** nekdo ima več strokovnega znanja in informacij o postopku priprave načrtov, o razmerah v gozdovih (lesna zaloga, prirastek, etat, stanje prometnic, pogostost škodljivcev ...) in lahko zaradi tega spreminja ravnanje drugih

Spodaj lahko prosto zapišete več o tem kaj menite o razporeditvi moči med akterji, ki so vključeni v **izvajanje** gozdnogospodarskih načrtov.

Na koncu vas prosimo za nekaj socio-demografskih podatkov.

Površina gozda v:

- vaši (so)lasti: _____ ha
- vašem upravljanju: _____ ha

Občina:

- vašega stalnega prebivališča: _____
- vaše gozdne posesti (lahko več občin): _____

Vaša starost: _____ let

Ste (obkrožite): ženska / moški

Z raziskavo bomo nadaljevali tudi v prihodnje in ker bi od vas želeli pridobiti še bolj poglobljen pogled oziroma mnenje in predloge o tej tematiki, bi z vami želeli z vami opraviti tudi intervju na temo ravnovesja moči v gozdnogospodarskem načrtovanju. Ta ne bi trajal več kot 60 min. V kolikor ste nam torej pripravljeni posvetiti nekaj več časa spodaj zapišite vašo tel. št. kamor vas lahko pokličemo. Dogovorili bi se za termin in intervju opravili po telefonu.

Vaša tel. št.: _____